

je moral veter ustrahovati in ki ga je, če je bil slabe volje, izpustil na ves svet. Toda, stal sem spet pri vratih njegove hiše in sem potrkal nanje, dvakrat, dokler nisem dobil odgovora. Odgovor je bil še bolj neprijazen kot prejšnji lajajoči smeh. Saj je bila že trda noč in ozvezdje Oriona je v'rselo že visoko čez sredo noči. Moral sem tega človeka prositi, naj mi pokaže pot. Preklinjal je in je v temi nekaj prevrnil v sobi, vendar me ni zapodil; čez čas je prišel z laterno iz hiše.

Naj grem za njim!

Stopal sem za laterno, ki se je njena luč opotekaje stresla sem in tja, kadar se je veter, »gospod Veter«, zasmeljal ali zakašljaj; smejal se je, da sem bil tako zabit, in kašljaj je, ker je bil tak meglen mraz. Prišla sva spet v gozd, in ko ni bilo tu sreči noči ničesar več slišati, kot najne korake, ki jim je sneg jemal glas, tedaj je začel mož govoriti o nekih stvareh, ki jih jaz nisem razumel, ker razumeti nisem hotel, da ima mož »Pri Vetru« tudi prav takšne človeške skrbi kakor moj oče. Povedal je, da ima sedem otrok, in predložil sem si okrutno podobo o sedmih otrocih vetra, saj sem se še zmeraj hotel bati tega ščetinečnega človeka.

S tem pripovedovanjem, ki mu nanj nisem nič odgovoril, se je gozd polagoma nehal, in odtod sem vedel za pot skozi tiste dve vasi. Toda »Veter« je hotel z menoj vse točno opraviti, dasi me je bil prej s svojim lajajočim smehom tako mučil. Rekel je še, da bo laterno obesil tu na drevo, in če ne bi prav vedel za pot v dolino, naj se le zmeraj ozrem in naj si po luči naravnem svojo pot.

Toda niti enkrat se nisem ozrl na pot in vendar vem, da je tista luč vso noč gorela zame. Kar toplota je zasjala krog mene, čeprav je škripal sneg kakor prej. Toda nekdo, ki so ga ljudje nazivali »Veter« in ki je bival daleč za velikim gozdom v črni, prazni samoti, in ki je brez

dvoma vse ljudi osovražil, je zame pripravil luč, da bi našel pravo pot.

Bila je že tretja ura čez polnoči, ko sem nehal teči.

Ker je bilo pred prazniki, je imel oče — kot pek — vso noč peko. Svoj obraz je približal prav k šipi, da me je mogel skozi okno spoznat. Izpraševal me je po vsem in sem mu vse povedal, a tega ne, da me je bil »Veter« brez denarja zapodil. Oče je bil zadovoljen z mojo potjo, vzel je listek in je s svojo nerodno roko prečrtal tudi »Vetrov« znesek, kakor da bi bil plačal.

»Nej bo, za praznike in ker ti je...« je zamrmral sam pri sebi.

Preden sem legel spat, me je oče še enkrat poklical v pekarno. Narahlo me je prijel za roko in me odvedel k oknu, ki

je med dvema deloma zidu nudil majhen pogled na nočno nebo. Njegova velika, dobrotljiva roka je pokazala na zvezdno nebo: da se je tako nekaj čudnega zgodilo to noč, je dejal. Tamle zunaj, kjer se stikata nebo in zemlja, da je nočoj vzšla nova zvezda, ki je bolj rdečkaste luči in je bolj drobna, kot so navadno druge zvezde. Nemara da bodo zdaj bolj ši časi, je dejal, ko v takšni mrzli noči vzide nova zvezda na robu neba...

Jaz nisem nič povedal, da je to tista luč, ki jo je »Veter« zame obesil na drevo. Res je pa, da je bil oče odslej nenavadno dober z menoj in da se mu je na sveti večer solza utrnila, ko je materi dejal, naj pošlje »Vetru« in njegovim sedem otrokom veliko orehovo potico v dar... (J. M. Bauer.)

Božič pri starih Slovencih

Ko so Slovenci zapustili svojo zakrpatško domovino, niso tam pustili ali pozabili svojih starih navad, šeg in uredb. Politična zgodovina nas uči, da se je njihova upravna uredba ujemala z načinom, kakršnega so bili vajeni v svoji prvotni domovini in kakršnega so poznali tudi vzhodni slovanski rodovi, zlasti Rusi. Saj nas takoj prva listina, ki govori o alpskih Slovencih ob priliki ustanovitve kremšmünsterškega samostana leta 777., z vso nedvomnostjo poučuje, da je bila slovenska dežela — podobno kakor tudi ruska — razdeljena po vojaškem polkovnem (polk, hrv. puk = ljudstvo) številčnem sistemu v desetini, ki predstavljajo nadaljnje višje edinice stotnije in tisočnije oziroma županije, ter navaja za te odredbe tudi imena načelujočih oseb. Še dolga stoletja so Slovenci živeli po svojem lastnem slovenskem pravu (institutu solavenica), ki se posebno izrazito kaže v obredu ustoličenja novega karan-

tanskega deželnega kneza. V gospodarskem oziru so si zemljo razdelili v tako imenovane slovenske kmetije (hobae sclavianiscae), ki so jih merili z orali, obdelovali pa s svojim lesenim oralom in ne s težkim, železnim plugom, ki bi mogli z njim obdelovati več zemlje, pa bi zato morali plačevati tudi še enkrat večje davščine.

Obdržali pa niso le svojih starih gospodarskih in politično-upravnih uredb, marveč tudi svojih davnih šeg in navad v svoji novi domovini niso opustili. Teh niti potem, ko so se že pokristjanili, niso popolnoma zavrgli. Krščanski misijonarji so se sicer trudili, da bi Slovenci vsaj na svoje stare poganske bogove čimprej pozabili. Posrečilo se jim je res, da so polagoma imena glavnih božanstev prešla iz ljudskega spomina. Niso se pa dala iztrebiti nekatera stoletja trajajoča, v pravadnini izvirajoča obredna izročila. Mnogi poganski običaji so na ta način živeli tudi v krščanski dobi še dalje.

Cerkev jih ni nasiloma iztrebljala, marveč jih je često le preoblekla, jim dala krščansko vsebino in ime ter jih prilagodila svojim predpisom in lastnemu obrednemu načinu.

Tudi praznovanje zimskega, božičnega sončnega solsticija je moralo krščanstvo ali odpraviti ali pa v svojem smislu preurediti. Stari Slovani in z njimi Slovenci so po božje častili ogenj. Na to še danes spominja običaj, da se v ogenj ne sme pljuvati. Pravoslavni ruski popi so še v 16. stoletju morali svoje spovedance spraševati, da li ne častijo ognja kot boga. Pri nas pa pravijo Prekmurci (v nekoliko pokristjanjeni obliki pač), da v di požigalec v svojem ognju pač poslednjikrat obličje božje.

Z ognjem najožje združeno je bilo božanstvo sonca, na kar spominja naša ljudska pripovedka, da je martinček bil nekoč človek, ki ga je Bog spremenil v žival, ker je sonce molil. Po neki kajkavski legendi je sonce poslalo na zemljo petelina, oznanjevalca svetlobe in novega dne, da bi vodil človeški rod. Zato je veljal petelin za daritveno žival sončnemu in ognjenemu božanstvu; njegovo prisposodobu srečujemo še sedaj pogosto

Božič v gozdu...

Izbira ni težka, če se odločite za dober aparat znamke

K Ö R T I N G

R A D I O

kateri si je pridobil sloves
in dvakratno priznanje na
mednar. razstavi v Parizu.

Dospela je nova pošiljka *KÖRTING* aparatov, pa Vas vljudno vabimo na
brezobvezen ogled istih

KÖRTING Glavno zastopstvo ANTON BIRKE

LJUBLJANA — MESTNI TRG ŠTEV. 9

TELEFON 24-56

na strehah, da bi odvrčal šibo ognja, ki
ga je sam predstavljajal.

O božiču, ko se sončna luč tako rekoč
znova poraja, so pogasili na vseh ognji-
ščih stari ogenj. V Peč so potem prine-
sli novega, neomačeževanega, čistega
ognja iz skupnega kresa, ki so ga zane-
tili na ta način, da so drugnil kos lesa ob
drugega ali pa so ga s kamnom ukre-
sali. Temu novemu živemu ognju so pri-
pisovali posebno skrivnostno moč, ki daje
zdravje, rodovitnost in svežo rast. Na
Koroškem in v slovenski Benečiji so še
sredi 19. stoletja zažigali božične kreso-
ve, gorški Slovenci so pa na ognjišču za-
žgali lesen panj z imenom božič (tudi
blažena palica imenovan), ki so mu po-
nujali vina iz majolke in ga tudi polivali
z njim. Ta leseni božič (ruski koljada,
srbski badnjak) je dobil od vsega nekaj,
kar je prišlo na božično mizo. Drug dru-
gemu so prigovarjali, češ »daj mu, daj«,
v zahvalo pa so pričakovali od tega
ognjenega božiča, da bo navzočim daro-
valcem podelil zdravje, mir, moško po-
tomstvo, rodovitnost ter sploh »vso do-
bro srečo«. Pepelu božičnika so pripiso-
vali zdravilno, plodovitost povzročajočo
in vsako zlo odvrčajočo moč, ki se je
dala prenesti ne le na človeka, marveč
tudi na žival, hišo, polje in vrt.

Božični kresovi in opisani običaji le-
senega božičnika kažejo, da so božič
praznovali Slovenci že kot pogani. Na ta
predkrščanski izvor kažejo tudi srbske
narodne pesmi, ki je v njih izražena že-
lja, naj bi dale krave obilo mleka, da bo
v njem mogoče okopati »Božiča, tega
mladega Svarožiča«. Božič pomanjševal-
no ime za boga sonca Svaroga, ki ob tem
času vstaja k novemu življenju. Na tega
mladega Božiča, ki »nosi tovor žita —
Da zaseje njive — Da urode rodom«
spominja okolnost, da devajo na Belokranj-
skem na sveti večer poleg hlebcev božič-
nika pod namizni prt tudi po nekaj zrn
različnega žita (prosa, pšenice, fižola in
turšice), ki dajejo potem rodovitnost in
imajo zdravilno moč.

Širom po Sloveniji je tudi navada, da
pečejo za božične praznike posebne hle-
be kruha, božič imenovan, katerih zadnji
se načne na praznik sv. Treh kraljev in
se imenuje poprtnik. Pečejo ga iz raz-
ličnih zelšč, ki jih je najboljše nabrati na
veliki sončni praznik poletnega kresa.
Med najbolj skrivnostna zelišča pa so
prištevali praprot. Kdor je njegovo seme

in cvet obral v kresni noči, ta razume
govorico drevja in rastlin in živali, na-
pravi se lahko nevidnega in njemu so
odprti vsi zakladi podzemnega sveta. To
čarodejno rastlino so med drugimi zeli-
šči predvsem mesili v božični kruh, ki se
zato imenuje poprtnik, kar izhaja iz sta-
roslovsanske oblike paporotnik = pra-
prot.

Na pogansko obredno jed spominja že
v tem, da poprtnik čobi vsak član dru-
žine, pa tudi vsaka domača žival. Otro-
kom drži oče kos poprtnika v primerni
višini, do katere se mora otrok vzpeti, da
potem tistega leta toliko zraste. Živini
dajejo prihranjeni poprtnik tudi ob bo-
lezni, zlasti pa pri spomladanskem od-

gonu na pašo, da jo varuje na planini
pred boleznijo, kačjim pikom in strelo.

Pri starih Slovencih je ostala od ne-
kdaj v posebnih čišlih kaša. Saj pripo-
vedujejo stari arabski pisci, da je bilo
proso skoro edino žito, ki so ga Slovani
gojili in pridelovali. Zato jih je ta jed
tudi v poznejših stoletjih, ko so se živ-
ljenske prilike že bistveno spremenile in
jedilni list dodobra spremenil, spominjala
nazaj na prvotne razmere. Vrh tega je po
starem naziranju bila prosena kaša s
skledo predpoda in znamenje sonca, ki
so ga Slovani — kakor smo slišali — po
božje častili. Kašo so nastavljali na okno
škratu, da bi jim v zameno prinesel dru-
gih zemeljskih zakladov.

Božič v gorskih
kotlinah.

K slikanici „Zgodba o čarovniku iz hude luknje“

Božič prihaja, kaj-ne, otroci, in za njim konec letošnjega leta. Zato je prav, da tudi mi končamo zgodbo o čarovniku iz Hude luknje, pa poskrbimo, da bo naša revija kmalu začela objavljati spet kakšno zanimivo slikanico.

K sliki 1: Čarovnica je hotela najprej zažgati strašilo, ki je bilo iz slame, toda Metka je brž zagrabila vedro vode in pogasila ogenj. Vodni curek je zadel tudi čarovnico in, ojoj, začela se je topiti, dokler se ni čisto stopila. Metkina družbica je veselo vzklikala: »Hura, čarovnica je mr-tva.«

K sliki 2: Vsi so slavili malo Metko, ki je pograbila čarovničino metlo in se s svojimi spremljevalci brž napotila k čarovniku Hude luknje, da bi ji pokazal pot domov.

K sliki 3: Ko je čarovnik, skrit za oblakom dima, govoril s strašnim glasom, je psiček Hovhov iznenada potegnul zaveso in za njo se je pokazal čisto navaden, vsakdanji človek. Metka in njeni prijatelji so bili že prepričani, da je čarovnik slepar, pa so mu spet verjeli, da je čarovnik, ko jim je obljubil, da bo vsakemu izmed njih izpolnil po eno željo. Strašilo je iznenada postalo najpametnejše, čeravno so

vsi mislili, da nima možganov. Strahopetni lev je dobil kolajno za hrabrost in postal je hraber, pločevinasti berač pa je dobil urico, ki je utripala kakor srce. Tudi Metki je dobri čarovnik izpolnil njeno željo. Obljubil ji je, da jo bo v balonu popeljal domov. Toda, glej nesrečo! Ko se je Metka poslavljal od svojih prijateljev, se je iznenada utrgala vrv, ki je bil z njo balon privezan, in balon se je dvignil v višave brez Metke. Pa je pridna deklica vseeno prišla domov, veste, otroci. Kako, vam ne bomo povedali. To boste prav lahko uganili sami.

Kot obredna jed je veljala kaša tudi ob krstu na čast poganskim Rojenicam, ki so jih stavili baš tudi o božičnih praznikih. Ker je bil s tem praznovanjem združen tudi spomin umrlih sorodnikov in je bila kaša po starem varovanju priljubljena jed duš rajnih, zato se ne čudimo, da se je kot ostanek poganskega obrednega zauživanja prosene kaše v spomin prednikov in božični večer ohranil še v mnogih krajih po Slovenskem. Na Ruskem se v kurski guberniji še sedaj imenuje drugi božični praznik »babji kaši«, t. j. babična kaša, kaša rajnih prednikov; tam so nekoč pri spovedi spraševali vernike, če niso na Božič kuhali kaše, — ker bi s takim dejanjem pač očitno pokazali, da se še niso odrekli poganskim običajem.

Božične praznike imenujejo ponekod tudi koledniške praznike po že skoraj izumrlem popevanju koledniških pesmi, ki so v poganski dobi slavile verjetno neko zaščitno božanstvo živine, zdravja in rodovitnosti. Krščanstvo je šele v poznejši dobi koledniško pogansko obredno pope-

vanje združilo v željah za zdravo in plodovito novo leto s češčenjem Kristusovega rojstva. Ob zapisovanju koledniških pesmi so preprosti ljudje sami izjavljali, da pravih kolednikov tedaj že več ni bilo. Med mladno so se ohranile le več ali manj razbrzdane samopašnosti. Na nekdanjega, že omenjenega poganskega živinskega zaščitnika spominjajo tudi obhodi v živalskih maskah. To si je treba razlagati deloma iz strahu pred zlobnimi duhovi, ki so vprav v 2 nočeh po božiču najbolj nevarni: maska in preobleka naj varuje človeka, da ga črt ne prepozna, tudi čarovni poprtnik naj ga brani zlih vplivov.

Na Ruskem so še sredi 12. stoletja škofje naročevali duhovščini, naj ne trpi obhodov kolednikov in turov (t. j. v živali preoblečenih ljudi). V spovednih določilih iz 13. stoletja stoji, da se ne spodobijo obhajati koled. Če je šel kdo na novega leta dan na koledo, kakor je to bila navada med pagani, se je moral za to tri leta pokoriti ob kruhu in vodi. Tu čuje-mo, da so se pri koledah zbirali moški in

ženske in čestili šestega poganskega (kot praznik posebljenega) malika Koleda (Koljado) vprav na dan 24. decembra: V spomin tega zlodeja se zbira navadno ljudstvo na božični večer in poje gotove pesmi, ki se v njih sicer omenja rojstvo Kristusa, a se bolj časti hudičeva Koleda; prirejajo igre vseh vrazjih vrst in zasmehujejo usmiljenje Boga ter zanemarjajo njegove svete praznike.

Iz teh navodov in pritožb pridigarjev izhaja jasno, kako težko je bilo popolnoma izločiti iz živnega življenja nekatere poganske navade in poganska verovanja. Tudi v stari rimski državi so med in pred božičnimi prazniki slavili tako imenovane saturnalijske v spomin na blagostanje, ki je vladalo za vladanja Saturna. Da bi se ta po raznih deželah razširjena različna razuzdana praznovanja od nastopa zime (pri Rimljanih torej saturnalijske, pri Slovanih pa koledovanje in rojstvo sončnega Božiča Svarožiča) omejila in zatrla, je Cerkev sama že zgodaj vpeljala praznovanje Božiča kot dan rojstva Kristusa, ki je kristjanom sonce odrešenja.

Babica je pripovedovala

Še zdaj jo vidim. Blagih potez, zmeraj nasmejana, utrujeno mojo babico. Ure in ure je presedela v velikem naslanjaču ob peči in se šepetaje pogovarjala s svojim kanarčkom.

V hiši je bila nemirno. Pospravljali so. Božič se je približeval. Prav vse je potrebno urediti, da bi lepo in zbrano dočakali veliki praznik. Da bi zbrano sprejeli sramežljivo smrečico s svežimi zelenimi vejicami, ki se še niso otrsle zaostalega snežnega ivja. Da bi obesili nanje zvončke, verižice, kolobarčke. Da bi prižgali svečke in točno ob polnočni uri ob njej zbrano zapeli »Sveta noč... blažena noč...«

Babica je sedela v naslanjaču. Bila je bolj bleda kakor po navadi.

Počasi sem privlekel svoj mali stol do nje in naslonil glavo na njena kolena. Tako sem delal, ko sem bil še čisto majhen in ko mi je babica pripovedovala o strašnem zmagju in ukleti kraljičini. In zdaj — počasi sem se dotaknil njene na pol mrzle roke — sem jo prosil: »Babica, pripoveduj mi!«

Stresla se je. Globok vzdih se ji je iztrgal iz prsi. Iz svojega carstva davnih časov se je vrnila v stvarnost.

»Saj nisi več otrok, da bi ti pripovedovala pravljice!«

Njene mehke roke so drsele po moji glavi.

»Pripoveduj, babica, pripoveduj...« nisem odnehal... »pripoveduj mi o sebi!«

V sobo se je vtihotopil prvi zimski mrak. V temi sem videl samo okrašeno smrečico s svečkami, ki so bile pripravljene, da jih prižgo.

V peči je gorelo.

Kanarček je drmal in skrnil glavo pod perut.

Babica je božala moje lase in njen glas je bil bolj mehak od baršuna.

Kakor da sva bila oba — babica in jaz — odrezana od tega sveta.

Ona se je čisto zanesljivo spet vrnila v carstvo svojih sanj, jaz pa sem — z glavo naslonjen na njena kolena — premišljal o njeni dobroti in njeni veliki ljubezni do mene.

Nekje v daljavi je zalajal pes in zaslišal sem korake, ki so se približevali po drobnem pesku.

In babica je začela:

»Valček me je nosil — kakor morsko peno — po razsvetljeni dvorani. Hitro so se pregibale figurice, nežne dame, mladi kavalirji.

Tu in tam prikrit pogled izza nojeve pahljače, prijazen nasmešek. In udarci srca, ki je postajalo čedalje bolj nemirno.

Tako se je začel najin roman.

Dal mi je vrtnico in se naglo oddaljil. Nisem se upala niti pogledati za njim. Samo to vem, da mi je pogled postal moten, srce pa je bilo, bilo. Njegova vrtnica mi